

Желаго А.М., заступник начальника факультету економіки та менеджменту Академії внутрішніх військ МВС України

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ З КОНВОЮВАННЯ, ЕКСТРАДИЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПІДСУДНИХ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

У статті наведено теоретико-методологічне підґрунтя дослідження соціально-психологічних детермінант професійного становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних внутрішніх військ МВС України, розкрито алгоритм здійснення комплексу дослідницьких процедур щодо їх виявлення та конкретизовано їх склад.

Ключові слова: професійне становлення, соціально-психологічні детермінанти, професійна діяльність.

В статье приведены теоретико-методологические основы исследования социально-психологических детерминант профессионального становления командира подразделения по конвоированию, экстрадиции и охраны подсудимых внутренних войск МВД Украины, раскрыт алгоритм осуществления комплекса исследовательских процедур относительно их выявления и конкретизирован их состав.

Ключевые слова: профессиональное становление, социально-психологические детерминанты, профессиональная деятельность.

Постановка проблеми. Реформування українського суспільства, фундаментальне оновлення законодавства, сучасне визначення загроз національній безпеці нашої країни актуалізували потребу у кваліфікованому кадровому забезпеченні всіх силових відомств держави. У зв'язку з цим виникає потреба наукового обґрунтування якісних змін щодо професійної підготовленості фахівців для силових структур, у тому числі і внутрішніх військ МВС України. Від професіоналізму військовослужбовців внутрішніх військ залежить вирішення значної кількості завдань забезпечення громадського порядку, боротьби зі злочинністю, протидії порушенням чинного законодавства й багато інших. Тому актуальним постає питання не тільки підвищення якості військової освіти, але й стимулювання вдосконалення професійної майстерності та особистісного розвитку молодих офіцерів, що сприятиме формуванню нової компетентної еліти внутрішніх військ.

Сучасні тенденції розвитку правоохоронної сфери нашої держави визначають потребу в офіцерах з високим рівнем самосвідомості, сформованим індивідуальним стилем діяльності, розвинутими лідерськими якостями та здатністю швидко адаптуватися до динамічних змін у сучасному світі, що є проявами їх професіоналізму. При цьому досягнення вершин професіоналізму являється складним тривалим цілісним процесом, однією зі стадій якого є освоєння професії військовим фахівцем й реалізація ним значного обсягу роботи з особистісного та професійного становлення після закінчення ВВНЗ в ході самостійної діяльності на посаді за призначенням.

Аналіз проблеми професійного становлення командирів підрозділів внутрішніх військ на стадії самостійної професійної діяльності засвідчив, що вона ще недостатньо вивчена й потребує ґрунтовного дослідження у зв'язку з існуючим протиріччям між необхідністю ефективного службово-бойового застосування та управління діями підрозділів внутрішніх військ і реально низьким рівнем професійної компетентності значної частини випускників ВВНЗ. Все вказане посилює актуальність дослідження процесу професійного становлення командирів підрозділів внутрішніх військ на стадії самостійної професійної діяльності та необхідність виявлення соціально-психологічних детермінант, які визначають його успішність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки проведена значна кількість наукових досліджень, присвячених проблематиці професійного становлення конкретних категорій фахівців екстремальних видів діяльності. Різноманітні психологічні та психолого-педагогічні аспекти професійного становлення представників різних спеціальностей силових відомств нашої країни досліджувались В. І. Барком, О. Ф. Євсюковим, В. І. Зеленим, І.В. Каськовим, В. Д. Кислим, М. С. Корольчуком, В. М. Крайнюк, В. О. Лефтеровим, Д. В. Лебедєвим, С. Ю. Лебедєвою, І. І. Ліпатовим, М.Г. Логачовим, О. М. Махлай, М. О. Мацишиним, В. С. Медведєвим, Т. І. Олійником, О.Р. Охременком, В. І. Пасічником, Ю. І. Погодіним, Є. М. Потапчуком, І.І. Приходьком, А. Р. Ратіновим, Г. М. Ржевським, Н. І. Росколюдько, О.Д. Сафінім, О. В. Тимченком, А. І. Черкашиним, З. Р. Шайхлісламовим та багатьма іншими. У роботах зазначених авторів професійне становлення фахівців розглядалось на етапах навчання, адаптації та самостійної діяльності; визначались психологічні механізми вдосконалення процесу їх професіоналізації, компоненти формування професійної компетентності, а також психологічні аспекти забезпечення успішності адаптації та самостійного здійснення професійних функцій в особливих умовах; виявлялись особливості формування психологічної готовності фахівців до здійснення самостійної професійної діяльності, оцінки їх емоційної стійкості до впливу стрес-факторів підвищеної інтенсивності в ході виконання посадових функцій, попередження професійної деформації та девіацій; встановлювались психологічні закономірності соціально-психологічної адаптації фахівців до особливих умов діяльності, пропонувались методи та засоби психологічної корекції адаптаційних ускладнень їх професійного становлення; розкривались соціально-психологічні аспекти забезпечення професійної та функціональної надійності діяльності представників ризиконебезпечних професій як надзвичайно значимого компонента їх професіоналізму.

З проведеного аналізу робіт цих та інших авторів стає очевидним, що:

- нині існує значна кількість наукових праць, у яких досліджується широкий спектр психологічних аспектів проблеми професійного становлення фахівців екстремальних видів діяльності. При цьому серед дослідників немає єдності поглядів щодо сутності професійного становлення особистості, а це, в свою чергу, знаходить відображення у відмінностях розкриття змісту й визначенні шляхів забезпечення його оптимальності;

- нині бракує теоретичних розробок та практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу професіоналізації командирів підрозділів внутрішніх

військ на стадії самостійної професійної діяльності. При цьому на даній стадії цілісного процесу професіоналізації відбувається найбільш інтенсивне засвоєння професії військовим фахівцем, перетворення його у професіонала військової справи і здійснюється значна частина роботи щодо професійного становлення;

- до цього часу соціально-психологічні детермінанти професійного становлення не досліджувались системно та конкретизовано щодо діяльнісної специфіки командирів різних підрозділів внутрішніх військ та саме стадії їх самостійної професійної діяльності. На сьогоднішній день відсутні такі, що відповідають потребам практики професіографічні описи діяльності та чіткі уявлення про періодизацію, показники й критерії успішності їх професійного становлення. Тому розроблення концепції професійного становлення командира підрозділу внутрішніх військ є актуальним науково-практичним завданням;

- сутність та зміст професійного становлення командирів підрозділів внутрішніх військ узгоджується з результатами сучасних досліджень проблеми професійного становлення фахівців екстремальних видів діяльності, але має й певну специфіку, пов'язану з особливостями виконуваної ними службово-бойової діяльності, характером взаємодії з об'єктом впливу при здійсненні правоохоронних функцій та соціально-психологічною характеристикою військового середовища. У нашій роботі розглядається професійне становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних, діяльність якого є однією з найскладніших серед службово-бойових діяльностей командирів всіх інших підрозділів внутрішніх військ. Вона характеризується рядом специфічних особливостей щодо екстремального характеру умов реалізації, психоемоційних та фізичних навантажень, соціальної значимості, високої ціни помилкових дій, жорсткої регламентації й ін., що у комплексі обумовлює специфічні вимоги до індивідуально-психологічних характеристик командирів підрозділів і потребує теоретичного й практичного дослідження закономірностей та особливостей їх професіогенезу.

Метою даної статті є узагальнене розкриття на основі проведених теоретичних та емпіричних досліджень теоретико-методологічного підґрунтя, шляхів виявлення та складу соціально-психологічних детермінант професійного становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних внутрішніх військ МВС України на стадії самостійної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних дослідженнях феноменології та семантики професійного становлення особистості науковці зазначають, що це індивідуалізоване становлення професійно значимих якостей і здібностей, професійних знань і умінь, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового рівня і способу життєдіяльності - творчої самореалізації в професії [1; 2; 4; 5; 6]. Воно відбувається відповідно до вимог діяльності через вирішення професійно значущих завдань, що все більше ускладнюються - пізнавальних, морально-етичних і комунікативних, в процесі чого особистість набуває необхідного комплексу пов'язаних з її професією ділових і моральних якостей. Тому професійний розвиток і тривалість професійного становлення залежать від особливостей діяльності й індивідуальних можливостей конкретного військовослужбовця з урахуванням ная-

вних умов професіоналізації, від його здібностей щодо навчання та розвитку, а також готовності навчатись і професійно рости, особливостей індивідуального розвитку й адаптації до умов професійної діяльності.

На стадії самостійної професійної діяльності фахівець застосовує набуті теоретичні знання та використовує наявні професійні уміння для вирішення службових завдань, при цьому вдосконалюючи свій професіоналізм, під яким слід розуміти сукупність змін, які відбуваються у фахівця в процесі діяльності, що забезпечує ефективний рівень розв'язання складних професійних завдань [5]. Професіоналізм зумовлюється рівнем професійної компетентності, яка розглядається як інтегральна якість особистості, синтез професіоналізму та внутрішніх властивостей. Професійна компетентність включає в себе дві складові: особистісну та змістовно-діяльнісну. Тому професіоналізація фахівця на стадії самостійної професійної діяльності, перш за все, має спрямовуватися на вдосконалення та набуття нових знань, умінь творчо використовувати їх на практиці, формування здатності приймати рішення у різних ситуаціях і на розвиток його професійно важливих якостей.

У процесі професійного становлення особистості всі форми професійної активності націлені на вирішення трьох макрозавдань: функціонування, формування суб'єкта праці, а також забезпечення регуляції процесів його функціонування і формування [3]. Фактично можна говорити про три специфічні форми професійної активності суб'єкта, які пронизують увесь процес професіоналізації. В процесі функціонування суб'єкт праці вирішує професійні завдання і завдання професійного розвитку з використанням тих ресурсів, які він має на даний момент часу.

У роботах ряду авторів знаходить відображення положення про те, що основне завдання всіх етапів професійного становлення офіцера – формування професіонала, здатного вирішувати складні професійні завдання, такого, що має навички виховання та навчання підлеглих [7; 8]. Ці науковці у структурі професійного становлення визначають три компоненти: організаційний (полягає у формуванні професійних знань, умінь і навичок), особистісний (забезпечує здійснення професійної діяльності та формування професійно важливих якостей офіцера), мотиваційний (спонукає до професійної діяльності). Усі зазначені компоненти професійного становлення перебувають у взаємозв'язку і, як видно з їх змісту, вони співвідносяться за своєю сутністю з визначеними Ю. П. Поварьонковим критеріями професійного становлення особистості: професійною продуктивністю, професійною зрілістю і професійною ідентичністю [6].

Вивчення сучасних концепцій професійного становлення особистості свідчить, що в основі його детермінації лежить система зовнішніх і внутрішніх чинників [1; 2; 5; 6]. Зовнішніми чинниками виступають професійні вимоги, що пред'являються до індивіда, і соціально-професійні можливості, які надаються йому в ході професіоналізації. До внутрішніх чинників належать професійні домагання фахівця та особистісний потенціал для їх реалізації в ході професіоналізації. Ця система чинників може бути названа ситуацією професійного становлення особистості, а професійно орієнтовані якості, яких вона набуває в процесі професіоналізації, є системними по відношенню до цієї си-

туації [3]. Тому, незалежно від величини одиниць періодизації професійного становлення особистості (стадії, періоди, фази та ін.), кожна з них характеризується конкретною ситуацією професійного становлення, провідною формою професійної активності, специфічними професійно важливими якостями, професійно орієнтованими новоутвореннями і критеріями професіоналізації.

За результатами проведеного нами дослідження конкретизовано, що професійне становлення командира підрозділу являє собою продуктивний процес розвитку та саморозвитку особистості військовослужбовця, засвоєння й проектування професійно орієнтованих видів військової діяльності, визначення і реалізації себе у професії та самоактуалізації власного потенціалу для досягнення вершин професіоналізму. За змістом становлення командира підрозділу внутрішніх військ вклучає: входження в професію, професійне самовизначення, набуття професійного досвіду, розвиток властивостей і якостей особистості, необхідних для кваліфікованого виконання професійної діяльності. Становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних після закінчення ВВНЗ здійснюється на стадії самостійної професійної діяльності у наступні періоди: перший - адаптації до професійної діяльності; другий - стійкого зростання показників професійної діяльності.

Вивчення особливостей професійного становлення командирів підрозділів внутрішніх військ дозволило визначити, що в його процесі відбувається засвоєння змісту службової діяльності, утвердження на посаді, розвиток сукупності професійних цінностей, важливих професійно-психологічних властивостей, практичних умінь і командирських якостей, необхідних для ефектної діяльності, зростає здатність до саморегуляції, прояву ініціативи та самостійності, посилюється впевненість у собі і задоволеність від діяльності, підвищується ефективність роботи з підлеглими, завойовується визнання й авторитет у колективі. Отже, становлення командира підрозділу представляє собою процес цілеспрямованого формування та подальшого розвитку у фахівців професійно важливих психологічних якостей, умінь і навичок, постійного й неухильного спрямованого руху до фахової досконалості, методичної і педагогічної майстерності, який відбувається під впливом на нього соціального середовища та обраного виду діяльності.

Проведені нами емпіричні дослідження дозволили встановити, що успіх становлення командира підрозділу пов'язаний з такими властивостями особистості, як професійна спрямованість і професійна придатність, уміння зберігати стресостійкість в екстремальних ситуаціях, психологічна готовність до служби та професійна мотивація до неї. Мотиваційний компонент професійної підготовки, пов'язаний з прагненням та активністю щодо оволодіння професією самого військовослужбовця і наявністю системи зовнішніх стимулів щодо підвищення рівня його професійної кваліфікації. Виявлення професійних мотивів, врахування їх динаміки та цілеспрямоване формування в процесі професійної підготовки дозволяє забезпечити успішне становлення командира підрозділу, а також сприяти розвиткові потреби у постійному професійному самовдосконаленні на протязі всієї службової діяльності офіцера.

Отже, на основі узагальнень результатів досліджень можна зробити висновок про те, що професійне становлення командира підрозділу – це інтег-

ративне поняття, яке відображає продуктивний, обумовлений військовою специфікою процес професійного розвитку особистості, який спонукає до професійної діяльності.

Вивчення змісту діяльності командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних (КЕОП) внутрішніх військ дозволило встановити, що їх професійне становлення у значній мірі визначається особливостями виконання службово-бойових завдань, покладених на очолювані ними підрозділи. Ці особливості висувають ряд професійних вимог до особистості командирів підрозділів. Для ефективного виконання ними посадових обов'язків, які характеризуються високою складністю і здійснюються в особливих та екстремальних умовах, необхідна сформованість значного обсягу різнопланових знань, розвиток широкого спектру умінь і навичок, системне вдосконалення професійно важливих якостей, що й досягається за умови успішного професійного становлення командирів підрозділів.

Проведені нами емпіричні дослідження дозволили встановити наступне:

- службова діяльність командирів підрозділів з КЕОП внутрішніх військ є напруженою, багатофункціональною та реалізується під впливом значної кількості типових стрес-факторів. У психологічному плані складність та специфічність такої діяльності зумовлені, по-перше, високим ступенем відповідальності, жорсткістю вимог до неї, значною кількістю внутрішньо- організаційних та зовнішніх факторів, що потребують урахування; по-друге, великою кількістю функцій, які складають структуру діяльності та зумовлюють широкий спектр вимог до психіки командира, його особистості; по-третє, необхідністю залучення всіх сфер психічної організації особистості при реалізації процесу професійного становлення, в ході, якого у свою чергу, відбувається розвиток особистості командира. Тому професійна підготовка цієї категорії командирів підрозділів має диференціюватись та враховувати актуальні потреби й особливості їх діяльності;

- якість професійного становлення командира визначається феноменологічними характеристиками не тільки його особистості, а й соціально-психологічного середовища здійснення діяльності та управлінської взаємодії з підлеглими та керівництвом. Тому зміст процесу професіоналізації має максимально сприяти оптимізації характеристик такого середовища та міжособистісної взаємодії;

- в умовах професійного становлення на стадії самостійної професійної діяльності особливі умови різко підвищують вимоги до інтелектуальної і, що найважливіше, емоційно-вольової сфери особистості командира. Виявлено, що в діяльності командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних загальноуправлінські стрес-фактори доповнюються специфічними стрес-факторами, детермінованими безпосередньою відповідальністю керівника за безпеку підлеглих, які контактують з правопорушниками, збереження їх здоров'я та озброєння, а також типовими умовами здійснення цієї діяльності. Все це надає особливої значимості сформованості у процесі професійного становлення: вміння мобілізуватись на швидке і чітке сприйняття та конкретизацію завдання, подолання негативних емоцій та забезпечення максимальної працездатності; уміння раціонально поєднувати формальні та неформальні методи регулювання, оптимально делегувати повноваження підле-

глим на основі знання групових та індивідуально-психологічних характеристик особового складу; творчого підходу до вирішення проблем, що виникають, здатності витримувати фізичні та психічні перевантаження, боротися з перевтомою та стресом, мотивувати підлеглих своїм прикладом; усвідомлення командиром психологічних компонентів, що визначають ефективність групової діяльності.

Наведені положення, отримані в ході теоретичного та емпіричного дослідження, лягли в основу виявлення соціально-психологічних детермінант професійного становлення командира підрозділу з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних внутрішніх військ МВС України на стадії самостійної професійної діяльності. Для їх виявлення було здійснено комплекс дослідницьких процедур, зведених у наступний алгоритм:

- за допомогою використання запропонованого А. В. Карповим функціонально-психологічного способу вивчення діяльності [3], який включає два послідовних етапи – аналіз її змісту й аналіз її психологічних особливостей, було розроблено психограму командира підрозділу з КЕОП. Психограма надала можливість об'єднати особистість керівника з його діяльністю як процесом, системою, що відповідає особистісно-діяльнісному підходові. Психограма є моделлю, яка поєднує психофізіологічні, морально-психологічні, соціально-психологічні характеристики керівника й дає можливість для вдосконалення роботи з підвищення його професійної компетентності. З представлені в психограмі інформації на основі дослідження психічних процесів, які забезпечують реалізацію професійних функцій керівника, появилася можливість виявлення психологічних компонентів успішності професійної діяльності командира підрозділу;

- застосування методу моделювання та методу експертних оцінок дозволило виявити найбільш значимі психологічні компоненти успішності професійної діяльності командира підрозділу з КЕОП (під ними розуміємо ряд перемінних психологічної природи, вплив на які та контроль за якими складає основу успішності його професійної діяльності, що по суті можна визначити як професійно важливі якості суб'єкта діяльності);

- на основі проведених теоретичних та емпіричних досліджень були визначені поняття, критерії та показники успішності професійного становлення, а також середня тривалість періодів та фаз професійного становлення статистично достатньої вибірки досліджуваних командирів підрозділів з КЕОП. Отримані результати, разом з відібраним на основі забезпечення вимог валідності, надійності та оптимальності психодіагностичним інструментарієм для оцінки психологічних компонентів успішності професійної діяльності, стали основою для здійснення комплексного моніторингу професійного становлення командирів підрозділів з КЕОП;

- виявлення недоліків, які обмежують потенціал професійного становлення командирів підрозділів з КЕОП на стадії самостійної професійної діяльності і стосуються змісту та організації їх професійної підготовки в частинах внутрішніх військ, характеристик соціально-психологічного середовища, системи мотивації до професійного вдосконалення, індивідуальної підтримки та допомоги молодим фахівцям, інформаційно-методичного забезпечення й ін. дозволило забезпечити їх врахування при розробленні змісту психологіч-

ного супроводу професійного становлення командирів підрозділів, а також вдосконалення бойової та спеціальної підготовки офіцерів;

- розроблення комплексно-цільової програми оптимізації професійного становлення командирів підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних на стадії самостійної професійної діяльності та її експериментальна апробація надали можливість розроблення практичних рекомендацій щодо врахування виявлених соціально-психологічних детермінант у процесі професіоналізації даної категорії військовослужбовців.

Таким чином, в результаті здійснених дослідницьких процедур соціально-психологічними детермінантами професійного становлення командира підрозділу з КЕОП визначено:

- *особистісні психологічні компоненти успішності професійної діяльності*, найбільш значимими з яких є організаторські здібності; здатність командирів підрозділів до оптимальної управлінської взаємодії, емоційно-вольова стійкість, характеристики практичного інтелекту, професійна мотивація, здатність формувати колектив та впливати на соціально-психологічний клімат у ньому, комунікативні здібності; креативність, адаптивність, здатність до професійного саморозвитку, особиста організованість та самодисципліна;

- *психологічні умови вдосконалення професійної компетентності командирів підрозділів*, до яких відносяться: врахування суб'єктами професіоналізації виявлених особистісних психологічних компонентів успішності професійної діяльності, змісту етапів та фаз професійного становлення досліджуваних в процесі професійної підготовки офіцерів; здійснення психологічного супроводу професійного становлення командира підрозділу; використання комплексного моніторингу успішності його професійного становлення; вдосконалення спрямованості, організації та змісту професійної підготовки призначених на посади командирів підрозділів для забезпечення успішності їх професійного становлення у відповідності до розробленої кваліфікаційної характеристики та психограми даного військового фахівця; вдосконалення характеристик соціально-психологічного середовища, в якому реалізується професійне становлення молодого офіцера, системи зовнішньої мотивації до його професійного росту, інформаційно-методичного забезпечення процесу професійного становлення.

Висновки. Проведені теоретичні та емпіричні дослідження проблеми професійного становлення командира підрозділу з КЕОП дозволили виявити викладені у статті положення, які стали теоретико-методологічним та методичним підґрунтям формування гіпотетичного уявлення про соціально-психологічні детермінанти професійного становлення досліджуваного фахівця внутрішніх військ, а також визначити алгоритм здійснення комплексу дослідницьких процедур для їх конкретизованого встановлення. У результаті проведеної дослідницької роботи такими соціально-психологічними детермінантами професійного становлення визначено розкриті у статті *особистісні психологічні компоненти успішності професійної діяльності командира підрозділу з КЕОП та психологічні умови вдосконалення його професійної компетентності*. Перспективи подальших досліджень, на наш погляд, мають бути спрямовані на

виявлення найбільш ефективних шляхів реалізації психологічних умов вдосконалення професійної компетентності командирів підрозділів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач А. А. Акмеология : личностное и профессиональное развитие человека [Текст] / Деркач А. А. – М. : Изд-во РАГС, 2001. – 546 с.
2. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога [Текст] / Зеер Э. Ф. – Свердловск : Урал, 1988. – 89 с.
3. Карпов А. В. Психология труда [Текст] / Карпов А. В. – М. : Владос, 2003. – 350 с.
4. Маклаков А. Г. Профессионально-психологический отбор персонала. Теория и практика : [учеб. пособ. для студентов высших учеб. завед.] / Маклаков А. Г. – СПб. : Питер, 2008. – 480 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма [Текст] / Маркова А. К. – М. : Знание, 1996. – 184 с.
6. Поваренков Ю. П. Психологическая концепция профессионального становления личности / Ю. П. Поваренков // Звезды ярославской психологии. – Ярославль : Изд-во Яр. ГУ, 2000. – С. 195–218.
7. Професіографічна характеристика основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України (кваліфікаційні характеристики професій, професіограми основних спеціальностей) : довідник / [М. І. Ануфрієв, Ю. Б. Ірхін, М. Н. Курко, та ін.]. – К. : КІ МВС України, 2003. – 80 с.
8. Психологія професійної діяльності офіцера : [підручник / Кремень В. Г., Максименко С. Д., Сафін О. Д. та ін.]. – Хмельницький : Вид-во АПВУ, 1999. – 464 с.

Рецензенти: д. психол. н. Швалб Ю.М., к. психол. н. Лебедєв Д.В.

УДК 159.9

Іванченко О.С., кафедра психології, педагогіки, філософії УІПА

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ У ПРАЦІВНИКІВ МНС

У статті розглядаються основні теоретичні підходи до дослідження відчуття провини, що існують у сучасній психології. Проводиться аналіз концепцій і напрямів вітчизняної і зарубіжної психології, що займаються вивченням даного феномена. Проаналізовано структурні компоненти відчуття провини. Визначено проблеми, які до цих пір залишилися не розглянутими.

Ключові слова: відчуття провини, переживання, емоційна сфера, екстремальні чинники діяльності.

В статье рассматриваются основные теоретические подходы к исследованию чувства вины, существующие в современной психологии. Проводится анализ концепций и направлений отечественной и зарубежной психологии, занимающихся изучением данного феномена. Проанализированы структурные компоненты чувства вины. Определены проблемы, которые до сих пор остались не рассмотренными.